

Александар УЗЕЛАЦ
Историјски институт
Београд

БАЛДУИН ОД ЕНОА И „НОМАДСКА ДИПЛОМАТИЈА“ ЛАТИНСКОГ ЦАРСТВА*

Апстракт: Текст је посвећен дипломатској мисији великаша Латинског царства Балдуина од Еноа и његовом путовању у Монголију. Овај подухват је познат само захваљујући двома узредним референцама из извештаја Виљема де Рубрука написаног 1255. године. Међутим, Рубрукове вести, уз анализу општих прилика, пружају важну допуну познавању политичких стремљења Латинског царства током последњих година његовог постојања и осветљавају значај монголског војног и политичког чиниоца у југоисточној Европи средином XIII века.

Кључне речи: Балдуин од Еноа, Виљем де Рубрук, цар Балдуин II, Сартак, Латинско царство, Монголи, Кумани, Бугарска, дипломатија.

Латинско царство је у последњим деценијама свог постојања представљало империју само по имену. Без војске и ресурса, оно је било објекат политичких тежњи суседних држава Бугарске и Никеје, и „животарило је једино захваљујући неслози својих противника”.¹ Његов владар Балдуин II (1227-1261) и елита у Константинопољу ипак нису седели скрштених руку. Настojeћи да обезбеде неопходне савезнике у

* Рад је настао као резултат истраживања на пројекту Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије *Етногенеза Срба у средњем веку: Упоредна анализа историјско-културног наслеђа, генетичког материјала и предмета материјалне културе са аспекта аналитичке хемије* (Ев. бр. ИИИИ47025).

¹ J. Longnon, *L'Empire latin de Constantinople et la principauté de Morée*, Paris 1949, 186. (=Longnon, *Empire latin*); Г. Острогорски, *Историја Византије*, Београд 1959, 411. (=Острогорски, *Историја*)

борби за опстанак, они су развили разгранату дипломатску активност која се пренела далеко на исток, све до средишта Монголског царства. Носилац ових преговора био је франачки племић по имену Балдуин од Еноа.²

Обавештења о његовој мисији посредног су карактера. Она потичу из извештаја фрањевца Вилгема де Рубрука, пореклом Фламанца, који је у својству незваничног изасланика француског краља Луја IX (1226-1270) предузео 1253. године путовање у Монголију.³ Прву вест о Балдуиновом подухвату, Рубрук преноси описујући разговор са сином монголског владара Батуа, Сартаком. Том приликом, принц га је запитаво ко је највећи господар међу Францима. Рубрук је одговорио: „Цар, када би владао својом земљом у миру”. „Не”, исправио га је тада Сартак, „већ краљ“, пошто је, како Фламанец примећује пишући свом суверену, „за вас чуо од Балдуина од Еноа”.⁴ Затим је у монголској степи, пратећи двор великог кана Менгкеа (1251-1259) на путу за Каракорум, путник приметио како целим путем има утисак да иде узбрдо, а никада низбрдо, што му је већ раније поменуо Балдуин од Еноа из Константинопоља који је био тамо.⁵

² О Балдуину од Еноа написани су посебни радови: С. Verlinden, *Boudewijn van Henegouwen: een onbekende reiziger door Azië*, Tijdschrift voor Geschiedenis 65 (1952) 122-129; J. Richard, *À propos de la mission de Baudouin de Hainaut: l'empire latin de Constantinople et les mongols*, Journal des Savants 1 (1992) 115-121. (=Richard, *Baudouin de Hainaut*)

³ О карактеру Рубруковог изасланства и његовог (не)званичног статуса: J. Richard, *Sur les pas de Plancarpin et de Rubrouck: La lettre de saint Louis à Sartaq*, Journal des savants 1 (1977) 49-61; *The Mission of Friar William of Rubruck: His journey to the court of the Great khan Möngke 1253-1255*, edd. P. Jackson – D. Morgan, London 1990, 43-44. (=Jackson – Morgan, *William of Rubruck*). Рубруково дело је на српском језику детаљније представљено у: Р. Радић - Д. Кораћ, *Београдски Парижанин на двору монголског кана*, Словенско средњовековно наслеђе, прир. И. Шпадијер, Београд 2002, 493-503. Критичко издање списа: *Itinerarium Willelmi de Rubruc*, Sinica Franciscana, vol. I: *Itinera et relationes fratrum minorum saeculi XIII et XIV*, ed. A. van den Wyngaert, Quaracchi – Firenze 1929, 147-332. (=Sinica Franciscana)

⁴ Quesivit etiam quis esset maior dominus inter Francos. Dixi : “Imperator si haberet terram suam in pace”. “Non”, inquit, “sed Rex”. Audiverat enim de vobis a domino Baldevino de Hemmonia, *Sinica Franciscana*, 201.

⁵ Ex quo venimus in curia Mangu, ipse non bigavit nisi bis versus meridiem, et ex tunc incepit redire versus aquilonem quod erat versus Caracarum. Unum notavi per totam viam, super quo dixerat michi dominus Baldewinus de Hannonia Constantinopoli qui fuit illuc, quia hoc solum viderat mirabile quod semper ascendit eundo et nunquam descendit, *Sinica Franciscana*, 268.

*

Судећи по свом имену, Балдуин од Еноа био је родбински везан за славну породицу из које је изникла династија грофова Фландрије и Еноа, као и владара Латинског царства. Ипак, с обзиром да је оставио свега неколико трагова у изворима, о његовом непосредном пореклу, као и времену рођења, не могу се извести никакви поуздани закључци. Први пут је споменут 1219. године, као сведок у једном документу тадашњег регента Латинског царства Конона из Бетина.⁶ Вероватно је припадао млађој генерацији франачких барона, оној која се у Цариграду населила током друге деценије XIII века.⁷

На историјској позорници поново га срећемо тек две деценије касније, у време када су номади постали утицајан чинилац у спољној политици Царства. Бежећи из црноморских степа од монголске најезде, велики број Кумана је тада прегазио Бугарску и упао у Тракију,⁸ али су за Латинско царство дошљаци били весници наде. Наиме, предвођени својим “краљевима” Саронијем (Soronius, Saronius) и Јоном, Кумани су 1239. године ступили у франачку службу.⁹ Цистерцитски хроничар Алберик из Троа-Фонтена сликовито сведочи о одјеку овог чина описујући једно савремено пророчанство које је гласило: “Краљ ће неправедне непријатеље погубити, али не кроз пријатеље”. Веровало се да је долазак Кумана најављивао ово предсказање и да ће небески Цар

⁶ G. Tafel – G. Thomas, *Urkunden zur älteren Handels- und Staatsgeschichte der Republik Venedig mit besonderer Beziehung auf Byzanz und die Levante*, II, Wien 1856, 215, no. 256, где је наведен као *Balduinus de Aino*.

⁷ Cf. F. van Tricht, *The Latin Renovatio of Byzantium: The Empire of Constantinople (1204-1228)*, Leiden 2011, 258-260.

⁸ *Georgii Axcropolitae Opera*, I, ed. A. Heisenberg, Stuttgart 1903, 53-54. (=Acropolites); В.Г. Тизенгаузен, *Сборник материалов, относящихся к истории Золотой Орды, т. I: Извлечения из арабских источников*, Санкт-Петербург 1884, 542; D. Korobeinikov, *A broken mirror: the Kıpçak world in the thirteenth century*, *The Other Europe in the Middle Ages*, edd. F. Curta – R. Covalev, Leiden – Boston 2008, 387; П. Павлов, *Средновековна България и куманите: Военнополитически отношения (1186-1241)*, Трудове на Великотърновския университет ‘Св. Св. Кирил и Методий’ - Исторически факултет 27 (1989) 44-45. (=Павлов, *България и куманите*); V. Spinei, *The Great Migrations in the East and South East Europe from the Ninth to the Thirteenth Century*, Cluj-Napoca 2003, 301-303.

⁹ *Alberici monachi Triumfontium Chronicon*, ed. P. Scheffer-Boichorst, MGH SS, XXIII, Hannover 1874, 947. (=Alberic)

уништити непријатеље константинопољског царства – бугарског и никејског владара, не кроз пријатеље, већ Кумане који су неверници и нису пријатељи Христови, приметио је тада Алберик.¹⁰

Други западни извор, Јован де Жоанвил (*Jehan de Joinville*), биограф Луја IX, детаљно је описао церемонију склапања савеза Кумана и Франака. Цар Балдуин II и племићи у његовој пратњи допустили су да им пусте крв у велики сребрни пехар. Један од вођа Кумана и његови људи учинили су исто, помешавши своју крв са њима. У пехар је потом сипана вода и вино и сви присутни су пили из њега, постајући тако браћа по крви. На крају, између њих је пуштен да протрчи један пас, кога су сви заједно изударали и искасапили мачевима, у исто време се заклињући да ће и ко год прекрши договор завршити на исти начин.¹¹ Савезништво, склопљено према традиционалном номадском обреду, било је учвршћено брачним везама у хришћанском духу. О томе је остало трага у делу једног од настављача Виљема Тирског,¹² али је главни извор и овог пута добро обавештени Алберик. Према цистерцитском хроничару, први угледник Царства балиф Наржо де Туси оженио се ћерком “краља” Јоне, док су две Саронијеве ћерке, које су примиле хришћанску веру, узели за своје супруге конетабл Гијом де Мери и Балдуин од Еноа.¹³

¹⁰ “Rex inimicos perdet iniquos non per amicos”... Creditur autem quod in adventu Comanorum illud vaticinium sit completum: Nam rex celestis perdet et destruet iniquos inimicos imperii Constantinopolis, videlicet Vastaghium et Alsanum, non per amicos, id est Comanos, qui sunt infidels, nec sunt amici Christi, *Alberic*, 949.

¹¹ Jean, sire de Joinville, *Histoire de Saint Louis, credo et lettre a Louis X*, ed. N. De Wailly, Paris 1874, 270-273. (=Joinville). Жоанвил тврди да је ову церемонију описао према речима очевица, балифа Латинског царства Наржоа де Тусија. Међутим, он је умро 1241. и писац га је, по свему судећи, помешао са његовим сином Филипом, кога је сусрео неколико година касније, *Joinville* 272, n. 1. О овом обреду: P. Golden, *Wolwes, Dogs and Qipchaq Religion*, Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae 50 (1997) 95-96.

¹² *Guilelmi Tyrensis Continuata belli sacri historia*, Patrologia Latina 201, ed. J.P. Migne, Paris 1853, col. 1010. Виљемов настављач говори о браку склопљеном између ћерке једног Кумана и коморника Латинског царства Анселма де Кајоа, што није веродостојно. Наиме, Анселм је у то време био у браку са Евдокијом, ћерком никејског владара Теодора I Ласкариса.

¹³ Saronius insuper traditor quidam duas habebat filias baptizatas in Constantinopoli, quarum unam duxit Guillelmus conestabuli... alteram Balduinus de Haynaco. Filiam vero regis Ione, qui videbatur esse maior in regibus Cumanorum, duxerat dominus Nargoldus balivus, *Alberic*, 950. После смрти Наржоа де Тусија, његова куманска супруга примила је монашки завет. Њен отац, кумански главар Јона, није примио

Војни потенцијал дошљака био је одмах стављен на пробу и уз куманску подршку Франци су успели да од Никеје током 1240. године освоје тракијску тврђаву Цурулон.¹⁴ Но, то је било и једино војно ангажовање Кумана у служби Константинопоља. Алберик помиње Саронија као издајника, указујући тиме на бекство куманског предводника и његових људи Никејцима.¹⁵ Већ 1242. године, Кумани, придобијени поклонима и разним добротворствима, били су присутни у војсци цара Јована III Ватаца (1222-1254).¹⁶

Претходно пружање уточишта пребезима из степе навукло је на Балдуина II и његове поседе „номадску вендету”, па се и Латинско царство нашло међу државама похараним од Монгола приликом њихове инвазије на Европу.¹⁷ Један монголски одред, предвођен Каданом, сином великог кана Огедеја (1229-1241), прогонио је угарског краља Белу IV све до далматинске обале и на свом повратку опустошио је Србију и

крштење и након што је 1241. године преминуо, био је сахрањен по паганском обичају, под високом хумком испред градских зидина. Погребну церемонију пратило је добровољно жртвовање људи, као и коња, *Alberic*, 950; *Joinville*, 272-275.

¹⁴ *Acropolites*, I, 58; В. Гюзелев, *Средновековна Българија в светлината на нови извори*, Софија 1981, 91; (=Гюзелев, *Средновековна Българија*); А. Данчева-Василева, *Българија и Латинската империја (1204-1261)*, Софија 1985, 150 (=Данчева-Василева, *Българија и Латинската империја*)

¹⁵ *Alberic*, 950; Павлов, *Българија и куманите*, 45. Према једној хипотези, Сиргијан, византијски угледник куманског порекла који је оставио значајног трага и у српској историји, био је Саронијев потомак: I. Vasary, *Cumans and Tatars - Oriental Military in the Pre-Ottoman Balkans 1185-1365*, Cambridge 2005, 67-68. (=Vasary, *Cumans and Tatars*)

¹⁶ *Acropolites*, I, 65-66.

¹⁷ P. Jackson, *The Mongols and the West (1221-1410)*, Harlow 2005, 65. Потера за Куманима и „номадска вендета” били су не само један од мотива монголског продора у југоисточну Европу, већ и претходног напада на Угарску 1241. године, где је једној групи Кумана такође пружено уточиште. О томе сведочи више независних извора: С.А. Аннинский, *Известия венгерских миссионеров XIII-XIV вв. о Татарах и восточной Европе*, Исторический архив, III, Москва –Ленинград 1940, 107; Ala-ad-Din ata Malik Juvaini, *Genghis Khan – The History of the World Conqueror*, ed. & trans. J.A. Boyle, Manchester 1998,² 199; Hayton, *La Flor des Estoires dela terre d'Orient/Flos Historiarum Terre Orientis*, ed. Ch. Kohler, Recueil des Historiens des Croisades: Historiens Armeniens, II, Paris 1906, 161, 295; С. Halperin, *The Kipchak connection: The Ilkhans, the Mamluks and Ayn Jalut*, Bulletin of the School of Oriental and African Studies 63 (2000) 229-245.

Бугарску.¹⁸ Према вестима више аустријских хроника које све потичу са истог предлошка, нападачи су затим “упали у Грчку” и сукобили се са „краљем Константинопоља Балдуином“ у два наврата. Франачки витезови су однели победу у првом, али су доживели пораз у другом окршају.¹⁹ Војна елита маленог Латинског царства тако је успела да барем у једној већој бици нанесе Монголима пораз. Овај својеврсни успех Балдуина II и његових људи западни савременици једва да су приметили, али су на истоку гласине о овој победи стигле до прослављеног сиријског хроничара Григорија Абулфараца (Бар Евројо). Он је писао како су Монголи намеравали да из земље Бугара нападну Константинопољ, али су их *франачки краљеви* потукли и натерали у бекство.²⁰

¹⁸ Thomas Cantimpratanus, *De S. Lutgarde Virgine sanctimoniali ordinis cisterciensis Aquiriae in Brabantia*, Acta Sanctorum Iunii, III, Antwerpiae 1701, 257; *Ex Philippi Mousket Historia Regum Francorum*, ed. A. Tobler, MGH SS XXVI, Hannoverae 1882, 819, vv. 30959-30962; Thomas Archidiaconus, *Historia Salonitana*, ed. F. Rački, Zagrabiae 1894, 177; *Rogierii Carmen Miserabile*, ed. L. Juhász, Scriptores Rerum Hungaricarum, II, Budapest 1938, 584; Рашид ад-Дин, *Сборник летописей*, II, edd. Ю.П. Верховский – Б.И. Панкратов, Москва – Ленинград 1960, 45 (=Рашид ад-Дин, II); И. Дуйчев, *Из старата българска книжнина*, II, София 1943, 277; П. Павлов - Г. Атанасов, *Преминаването на татарската армия през България (1241-1242 г.)*, Военноисторически сборник 1 (1994) 5-20.

¹⁹ Tartari et Chumani nemine resistente et occurrente, recesserunt ab Vngaria... Qui intrantes Greciam totam terram illam depopulabant, exceptis castellis et civitatibus valde munitis. Rex vero Constantinopolitanus nomine Baldwinus, congressus est cum eis, a quo primo victi in secunda congressione victus est ab eis, *Anonymi Leobiensis Chronicon*, ed. H. Pez, Scriptores Rerum Austriacarum Veteres ac Genuini, Lipsiae 1723, 816; *Chronicon Claustroneuburgense*, ed. A. Rauch, Scriptores Rerum Austriacarum, I, Vindobonae 1793, 85; *Continuatio Sancrucensis* II, ed. W. Wattenbach, MGH SS IX, Hannover 1851, 641. Идентични извештај наводи се и у *Chronicon Austriacum*: J. von Hammer-Purgstall, *Geschichte der Goldenen Horde in Kiptschak*, Pest 1840, 126; Vasary, *Cumans and Tatars*, 70; cf. Richard, *Baudouin de Hainaut*, 115-116. Помен Кумана као нападача уз Татаре не би требало да наведе на погрешан закључак да су се они заиста придружили Монголима. Напросто, пишући са одређене временске дистанце, аустријски хроничари су посматрали куманске сеобе и монголску инвазију као јединствени догађај.

²⁰ *The Chronography of Gregory Abu'l-Faraj 1225-1286, the son of Aaron, the Hebrew physician commonly known as Bar Hebraeus*, I, ed. & trans. E.A.W. Budge, London 1932, 398. (= *The Chronography of Gregory Abu'l-Faraj*). Нешто дужи извештај о монголском нападу на земље Латинског царства присутан је у издању Григоријевог дела које је, на основу једног арапског рукописа, превео на латински и објавио енглески оријенталиста Едвард Покок (1604-1691): Batu autem, quae ad

*

Монголска претња по Латинско царство била је само пролазног карактера, пошто су се они већ исте године повукли северно од Дунава. Са друге стране, суседи Царства, Бугарска и Никеја, представљали су сталну и свеprisутну опасност. Након смрти бугарског владара Ивана Асена II 1241. године и можда услед вести о продору Монгола, Балдуин II склопио је двогодишње примирје са својим суседима.²¹ После свог истека, примирје није било продужено и он је био приморан да се 1244. године отисне на путовање по европским дворовима, настојећи да добије подршку за одбрану својих поседа. Међутим, ни код цара Фридриха II Хоенштауфена, ни код енглеског краља Хенрија III, па чак ни код француског монарха Луја IX, који је раније откупио низ хришћанских реликвија из Цариграда, овог пута није добио ништа више осим речи утехе.²² Једино је папска курија, традиционални заштитник Царства, исказала спремност да помогне. Мисија коју је папа Иноћентије IV (1243-1254), упутио марта 1245. године у Бугарску, вероватно је имала као један од циљева и отклањање притиска по Латинско царство.²³ Папа је предузео и друге кораке, па је у септембру писао представницима фрањеваца и доминиканаца у Пољској указујући на потребу одбране Константинопоља.²⁴ Током наредне године, папа и латински цар отпочели су преговоре са кастиљанским војничким редом Св. Јакова. Балдуин II је био спреман да његовим припадницима уступи земљу у Цариграду и околини, али није располагао са довољно финансијских средстава да плати њихово војно ангажовање и пут, па стога овај план на крају није реализован.²⁵

Sclavos spectarent peractis, ad partes Constantinopolis invadendas se accinxit: quod cum auditione accepissent Francorum Reges, illi unanimiter congregati Mogulensibus in Bulgariae finibus occurrerunt; ubi frequentium quae commiserunt praeliorum exitus fuit, ut victi Mogulenses terga darent, atque in fugam se converterent, *Historia compendiosa dynastiarum auctore Gregorio Abul-Pharajio, Malatiensi Medico... Arabice edita & Latine versa*, ed. E. Pococke, Oxoniae 1663, 310.

²¹ Alberic, 950; Longnon, *Empire latin*, 183.

²² Longnon, *Empire latin*, 184-185.

²³ A. Theiner, *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*, I, Roma, 1859, 196-197, no. 365 (=Theiner, *VMHH*, I); В. Гюзелев, *Панството и българите през средновековието*, Пловдив 2009, 197.

²⁴ *Kodeks Dyplomatyczny Wielkopolski*, I, Poznaniae 1877, 207-209, nos. 246, 247.

²⁵ E. Benito Ruano, *Balduino II de Constantinopla y La Orden de Santiago. Un proyecto de defensa del Imperio Latino de Oriente*, Hispania 12 (1952) 3-36; J. Longnon, *L'empereur Baudouin II et l'ordre de Saint Jacques*, Byzantion 22 (1952) 297-299.

За то време, у Бугарској је, још увек у дечачкој доби преминуо наследник Ивана Асена II, цар Калиман (1241-1246). Никејски владар Јован III Ватац искористио је новонасталу ситуацију и хитром војном акцијом преотео царству у Трнову велике делове Македоније и Тракије. Два противника су се убрзо измирила и закључила договор према коме је Бугарска признала Ватацу све територијалне добитке, а он се обавезао да неће ширити појас својих освајања.²⁶ Никејске снаге су потом удариле на Солун, а наредне године на мети се нашло Латинско царство. Ојачани новим бугарским савезницима, Грци су током лета 1247. године освојили Мидију, Деркос, Цурулон и Визју, док су Кумани, како се претпоставља из састава бугарске војске, одвукли преко двадесет хиљада заробљеника у ропство.²⁷

Балдуин II се са неуспешног европског путоштва вратио пре октобра 1248. године,²⁸ затекавши своје домене сведене само на Константинопол и оближњу Селимврију. Убрзо је уследио још један тежак ударац. Почетком 1249, Иноћентије IV се одлучио на крупан политички заокрет, приступивши преговорима са Грцима. У Никеју се упутило папско изасланство на челу са фрањевцем Јованом из Парме које је на двору Јована III Ватаца примљено са свим почастима. Наредних година ови преговори су настављени, остајући на домак реализације у тренутку смрти папе и никејског цара.²⁹ Као што је грчки владар био спреман да за повратак Цариграда жртвује независност своје цркве, тако је и папа био вољан да се по цену уније са Грцима одрекне Латина.³⁰

У светлу војног пораза, територијалних губитака и папског приближавања Никеји, поновно окретање Латинског царства “номадској дипломатији” било је принудно и неопходно решење, на које су повољан утицај имали учвршћење монголске силе у региону и први контакти између њих и западњака. Монголи су до тада освојили црноморске степе,

²⁶ *Acropolites*, I, 72-79; В. Златарски, *История на българската държава през средните векове, Т. III: Второ българско царство. България при Асеновци (1187-1280)*, София 1940, 430-435; И. Божилов – В. Гюзелев, *История на средновековна България VII-XIV век*, София 1999, 502-504.

²⁷ *Acropolites*, I, 85; D. Polemis, *A manuscript note of the year 1247*, *Byzantinische Forschungen* 1 (1966) 270-271; Гюзелев, *Средновековна България*, 93; Данчева-Василева, *България и Латинската империя*, 158-159.

²⁸ *Layettes du trésor des chartes*, III, ed. J. de Laborde, Paris 1875, 50, no. 5727.

²⁹ G. Golubovich, *Biblioteca Bio-Bibliografica della Terra Santa e dell'Oriente Francese*, I, Quaracchi 1906, 219-227; K.M. Setton, *The Papacy and the Levant*, I, Philadelphia 1976, 70-72.

³⁰ Острогорски, *Историја*, 414.

наметнули своју власт руским кнежевинама и опустошили Пољску, Угарску и југоисточну Европу, а њихов предводник Бату поставио је темеље држави која ће у потоњим столећима бити позната под именом Златне хорде. У међувремену, друго крило чингисидске армије се полагао, али не и мање деструктивно, учвршћивало на Средњем и Блиском истоку. Предвођени испрва генералом Чормаганом, потом Бајчуом и коначно Елчигидејем, они су до краја четрдесетих година XIII века наметнули врховну власт Грузији, Јерменији, Трапезунтском царству, кнежевини Хетумида (Мала Јерменија), као и Селџучком султанату у Коњи.³¹ Иза овог појаса монголских клијентских држава и ван њиховог домања остала је једино Никеја. Вероватно у жељи да се боље обавести о монголским намерама, Јован III Ватац упутио је своје изасланике у Каракорум, а Рубрук их је тамо срео почетком 1254. године.³² Наредне године монголско посланство приспело је у Никеју, а Ватачев син и наследник Теодор II Ласкарис (1254-1258), понео се према њима надмено и готово претеће, настојећи да гласницима Великог кана укаже на непремостиве тешкоће уколико би се осмелили да ударе на његову државу.³³

До тог тренутка већ је постало јасно да номади из дубина Азије нису били степски пљачкаши, већ творци добро организоване и уређене државе, чији су предводници поседовали развијену империјалну свест. На црквеном сабору који је папа сазвао 1245. године у Лиону одлучено је да се Монголима пошаље неколико изасланстава, сачињених од представника фрањевачког и доминиканског реда и способних да у исто време обаве верску, политичку и обавештајну делатност. Највећи успех је постигло оно на чијем се челу налазио будући барски архиепископ Јован Плано-Карпини, које је присуствовало устоличењу великог кана Гујука (1246-1248). Друга мисија, предвођена доминиканским монахом

³¹ А. Галстян, *Завоевание Армении монгольскими войсками*, Татаро-Монголы в Азии и Европе (сборник статей), Москва 1977², 166-185; В. Spuler, *Die Mongolen in Iran: Politik, Verwaltung und Kultur der Ilchanzeit 1220-1350*, Leiden 1985, 39sq (=Spuler, *Mongolen in Iran*); J. Ghazarian, *The Armenian Kingdom in Cilicia during the Crusades*, Surrey 2000, 55-62; С. Cahen, *The Formation of Turkey - The Seljukid Sultanate of Rūm: Eleventh to Fourteenth Century*, Harlow – London 2001, 173sq; В. Lippard, *The Mongols and Byzantium 1243-1341*, PhD. Diss, Indiana University, Bloomington 1984, 176sq (=Lippard, *Mongols and Byzantium*)

³² *Sinica Franciscana*, 247.

³³ *Sinica Franciscana*, 255-256; М.А. Андреева, *Прием татарских послов при никейском дворе*, Сборник статей, посвященных памяти Н. П. Кондакова, Прага 1926, 187-200; Lippard, *Mongols and Byzantium*, 180-185.

Асцелином из Кремоне, ступила је у додир са монголским заповедником у источној Анадолији, Бајчуом, посетивши 1247. године његов логор.³⁴ Гордост западних изасланика и њихово уверење да се папска супрематија протеже чак и над Великим каном, изазвали су Бајчуово оправдано неповерење. Он је подсмешљиво истакао да поглавар римокатоличке цркве, уколико већ жели савез, треба да дође лично и поклони му се.³⁵ Ипак, пристао је да пошаље своје представнике у Рим, одакле су се прошириле вести о наводном монголском предлогу да се заједнички нападне и сруши Никејско царство.³⁶ Хроничар из Сент Албанса, Матеј Париски, који је забележио ову епизоду, био је лично сумњичав према њеној веродостојности. Он је касније приметио да је идеја напада на Никеју дошла од папе, што су монголски гласници презриво одбили, уз образложење да не желе да допринесу “узајамној мржњи хришћана”.³⁷ По свему судећи, био је то последњи покушај Иноћентија IV да обезбеди подршку Латинском царству, пре него што је папска курија приступила преговорима са Јованом III Ватацом.

Недуго затим, Луј IX остварио је контакт са Бајчуовим наследником Елчигидејем. Крајем 1248. године, док је краљ боравио на Кипру, обављајући завршне припреме за крсташки поход у Египат, посетили су га двојица монголских гласника, несторијанских хришћана, понудивши му савез у име свог господара, као и помоћ у освајању Јерусалима.³⁸ Краљев опуномоћеник Андрија де Лонгжимо, добар познавалац источних прилика, упутио се тада у Монголију.³⁹ Његови

³⁴ О Асцелиновој мисији види: G. Guzman, *Simon of Saint-Quentin and the Dominican Mission to the Mongol Baiju: A Reappraisal*, *Speculum* 46 (1971) 232-249; G.A. Bezzola, *Die Mongolen in abendländischer Sicht (1220-1270)*, Munich 1974, 123sq (=Bezzola, *Mongolen*)

³⁵ Д. Языков, *Собрание путешествий к Татарам и другим восточним народам*, Санктпетербургъ 1825, 246. (=Языков, *Собрание путешествий*); E. Voegelin, *The Mongol Orders of Submission to European Powers 1245-1255*, *Byzantion* 15 (1941) 389.

³⁶ *Matthaei Parisiensis Chronica Majora*, V, ed. H. Luard, London 1880, 37-38; Richard, *Baudouin de Hainaut*, 119.

³⁷ *Matthaei Parisiensis Historia Anglorum*, III, ed. F. Madden, London 1869, 38-39.

³⁸ *Joinville*, 74-75. Једног од ових гласника Рубрук је касније срео у Сартаковом логору, *Sinica Franciscana*, 201.

³⁹ Андрија де Лонгжимо је као посланик Луја IX боравио у Константинопољу 1238, када је за свог суверена обезбедио пренос више реликвија у Француску, међу којима и трнов венац Исуса Христа. Потом је, 1245. године, био одређен за једног од папских изасланика који су ишли Монголима. Какав је био исход ове мисије није познато, али је извесно да је Лонгжимо допутовао до персијског града

разговори са Гујуковом удовицом Огул-Гајмиш показали су да, упркос Елчигидејевим плановима,⁴⁰ од савеза неће бити ништа уколико Франци претходно не признају врховну монголску власт. Према Жоанвиловим речима, Луј IX се неколико година касније, сазнавши за неславан исход Лонгжимоовог пута, горко покајао што је уопште отпратио ово изасланство.⁴¹ У Константинопољу се свакако знало за детаље преговора француског краља са Монголима. Приликом још једног узалудног настојања да се обезбеди помоћ крсташа за одбрану Цариграда, Марија од Бријена, супруга Балдуина II, допловила је на Кипар управо у време када су на острву били присутни Елчигидејеви гласници,⁴² а из истог разлога латински цар је 1249. године лично посетио Луја IX у египатској Дамијети.⁴³

*

Претпоставља се да се путовање Балдуина од Еноа одиграло око 1250 – 1251,⁴⁴ или 1251 – 1252. године.⁴⁵ Судаћи по искуствима других европских путника (Плано-Карпини, Лонгжимо, Рубрук), његов одлазак и повратак из Монголије по свој прилици је трајао око две године. Виљем де Рубрук је у граду на Босфору био 13. априла 1253. године, када је

Табриза, где је имао сусрет са монголским представником и угледником сиријске цркве по имену Симеон Рабан Ата. О Лонгжимоу види: P. Pelliot, *Les Mongols et la Papauté*, *Revue de l'Orient Chrétien* 28 (1931-1932) 12sq (=Pelliot, *Mongols et la Papauté*); P.V. Claverie, *Deux lettres inédites de la première mission en Orient d'André de Longjumeau (1246)*, *Bibliothèque de l'École des chartes* 158 (2000) 283-292; Jackson – Morgan, *William of Rubruck*, 32-39.

⁴⁰ Монголско вођство није било монолитно по питању својих пројеката. Елчигидеј је искрено желео савез са западњацима, али су његови самостални иступи изазвали гнев у Каракоруму. Након збацивања Огул-Гајмиш и Менгкеовог доласка на власт, он је био погубљен, а Бајчу враћен на место главног заповедника монголских снага у предњој Азији, Киракос Ганджакеци, *История Армении*, ed. Л.А. Ханларян, Москва 1976, 218. (=Киракос Ганджакеци); Pelliot, *Mongols et la Papauté*, 64-65.

⁴¹ Joinville, 268-271; cf. *Sinica Franciscana*, 207, 211, 224.

⁴² Joinville, 76-79.

⁴³ S. Runciman, *A History of the Crusades vol. III: The Kingdom of Acre*, Cambridge 1953, 263.

⁴⁴ Spuler, *Mongolen in Iran*, 427

⁴⁵ Richard, *Baudouin de Hainaut*, 115-116.

служио мису у Светој Софији,⁴⁶ а седмог маја исте године отпловио је за кримску луку Солдају (Судак).⁴⁷ Пошто су се двојица путника сусрела у Константинопољу, извесно је да се Балдуин вратио пре овог датума. Са друге стране, дипломатска мисија оваквог домета не би могла да буде организована без одобрења цара Балдуина II, те је до ње могло да дође тек након његовог повратка из западне Европе крајем 1248. године. Стога се временски распон одласка Балдуина од Еноа принцу Сартаку, и даље на исток, као и његов повратак, може са сигурношћу датовати у време између 1249. и самог почетка 1253. године.

Затегнути и нерашчишћени односи Никеје, најопаснијег противника Латинског царства и Чингисида, несумњиво су били један од мотива који је стајао иза жеље у Цариграду да се обезбеди монголско савезништво.⁴⁸ Међутим, мисија Балдуина од Еноа разликовала се од оних које су предузели његови претходници Асцелин и Лонгжимо. Изасланик из Константинопоља није кренуо монголским главешинама на Блиском истоку, што би у том случају било природно очекивати, већ се упутио ка црноморским степама и у посету Батуовом сину Сартаку. То није могао да буде случајан, већ једино промишљен и срачунат чин, на основу кога се и о Балдуиновој дипломатској мисији може рећи нешто више од фрагментарних Рубрукових вести.

Најпре треба приметити да избор носиоца овог подухвата није био случајан. Једна позната цртица из магловитог Балдуиновог животописа објашњава зашто је терет посланства пао на њега. Природно је помишљати на везу између брака са куманском принцезом и путовања које је предузео. Он је преко своје супруге могао да се упозна са приликама у црноморским степама, номадским навикама и обичајима,⁴⁹ а вероватно је научио и њен језик.⁵⁰ На тај начин, он је био у могућности да барем делимично премости највећу тешкоћу у преговорима између Европљана и Монгола – вишеструку лингвистичку баријеру. О томе су веома живописне трагове оставили Асцелинов пратилац Симон из Сен-Кантена, сведочећи да је писмо Иноћентија IV морало да буде преведено прво на грчки, потом на персијски и тек онда на монголски, да би се Бајчу

⁴⁶ *Sinica Franciscana*, 168.

⁴⁷ *Sinica Franciscana*, 164-165.

⁴⁸ Richard, *Baudouin de Hainaut*, 121.

⁴⁹ Cf. D. Sinor, *Mongols and Western Europe*, A History of Crusades vol. III: The Fourteenth and Fifteenth Centuries, ed. H. Hazard, Madison WI 1975, 525.

⁵⁰ Richard, *Baudouin de Hainaut*, 118.

упознао са његовим садржајем, као и Рубрук, који се у свом спису више пута жали на нестручност и злонамерност својих преводилаца.⁵¹

Обавештења о Монголима у црноморским степама пристизала су до Константинопоља углавном захваљујући венецијанским трговцима који су пословали у понтијском региону. Још 1247. године, Јован Плано-Карпини је срео у Кијеву неколицину њих који су слободно путовали преко земаља под Батуовом влашћу.⁵² Важан трговачки пункт који је повезивао Константинопољ са јужноруским степама била је кримска лука Солдаја. Виљем де Рубрук, као и браћа Матео и Николо Поло, започели су свој пут из престонице Латинског царства на исток доласком у ову луку, што је вероватно пре њих учинио и Балдуин од Еноа. Полуострво је пострадало од монголских налета још 1239. године како показује један запис из *Солдајског синаксара*.⁵³ У истом извору се десет година касније помињу активности Монгола у граду, као и попис становништва које је локални севаст спровео, вероватно по татарском налогу.⁵⁴ Зависност Солдаје према монголској сили осликава још једно место из Рубруковог извештаја, у коме се говори о одласку градских званичника Батуу, ради плаћања данка.⁵⁵

Земљама у залеђу управљао је Батуов син Сартак, чија су се боравишта налазила иза Дона, на три дана пута до Волге.⁵⁶ Он је средином XIII века био једна од најмоћнијих личности у монголском свету и његова политичка улога била је тада у успону. Болујући од тешког реуматизма, Бату је на свог сина пренео изузетна овлашћења у регулисању односа према зависним и покореним областима на западним и северним границама

⁵¹ Языков, *Собрание путешествий*, 246; *Sinica Franciscana*, 196, 232; D. Sinor, "Pray to God on my behalf that he give me such intelligence that I can learn fast and well your languages." *Medieval Interpreters and Inner Asia*, *The Journal of Popular Culture* 16 (1982) 176-184.

⁵² *Sinica Franciscana*, 129.

⁵³ Арх. Антонин, *Заметки XII-XV века, относящиеся к Крымскому г. Сугдее (Судаку), приписанные на греческом Синаксаре*, *Записки Одесского общества истории и древностей* 5 (1863) 597, no. 10, (=Антонин, *Заметки*). О овом извору види и: I. Vásáry, *Orthodox Christian Qumans and Tatars of the Crimea in the 13th and 14th Centuries*, *Central Asiatic Journal* 32 (1988) 260-271. Рашид ал-Дин такође помиње тадашњи монголски поход на земљу *М.рум*, тј. Крим, *Рашид ад-Дин*, II, 39; V. Minorsky, *Caucasica III: The Alan Capital *Magas and the Mongol Campaigns*, *Bulletin of the School of Oriental and African Studies* 14 (1952) 230.

⁵⁴ Антонин, *Заметки*, 611, no. 104.

⁵⁵ *Sinica Franciscana*, 168.

⁵⁶ *Sinica Franciscana*, 200.

монголских домена.⁵⁷ Почев од 1249. године, руски летописци редовно спомињу одлазак кнежева на поклоњење Сартаку,⁵⁸ док Рубрук примећује да су Руси, Власи, Черкези, Солдајци и Бугари из мале (тј. подунавске) Бугарске, путујући Батуу, пролазили преко његових земаља и носили му дарове.⁵⁹

Најранији помен зависног односа царства у Трнову према Монголима налази се у једном писму угарског краља Беле IV из 1247. године, упућеном Иноћентију IV.⁶⁰ Рубрук је потом забележио да је ова земља била подвргнута регуларном трибуту и другим ванредним обавезама економске природе,⁶¹ као и да је њен владар Михаило Асен (1246-1256) био притиснут служењем Татарима.⁶² Са друге стране, оновремени односи између Латинског царства и Бугарске изузетно су слабо документовани. Две државе су 1247. године биле на непријатељским странама, али се претпоставља да је међу њима дошло до зближавања

⁵⁷ Н.М. Карамзин, *История государства Российского*, IV, Санкт-Петербург 1819, 67; Р.Ю. Почекаев, *Батый – Хан который не был ханом*, Москва 2006, 275. О Батуовој болести: Рашид ад-Дин, II, 60; В.Г. Тизенгаузен, *Сборник материалов, относящихся к истории Золотой Орды, т. II: Извлечения из персидских сочинений, собранные В.Г. Тизенгаузенем и обработанные А.А. Ромаскевичем и С.Л. Волиным*, Москва - Ленинград 1941, 210. (=Тизенгаузен, II)

⁵⁸ М.Д. Приселков, *Троицкая летопись. Реконструкция текста*, Москва - Ленинград 1950, 322; *Полное собрание русских летописей, Т. XVIII: Симеоновская летопись*, Москва 2007, 69; cf. *Полное собрание русских летописей, Т. I: Лаврентьевская летопись*, Ленинград 1928, col. 471. где је најранији долазак руских првака Сартаку забележен три године раније.

⁵⁹ Ipse enim est in itinere christianorum, scilicet Rutenorum, Blacorum, Bulgarorum minoris Bulgariae, Soldainorum, Kerkisorum, Alanorum qui omnes transeunt per eum quando vadunt ad curiam patris sui, deferrentes ei munera, *Sinica franciscana*, 209.

⁶⁰ Rumores enim de Thartharis de die in diem nobis adveniunt quod non solum contra nos, cui indignati sunt quamplurimum, eo quod post tantam lesionem eis subesse renuimus, cum omnes alie naciones, contra quas experti sunt vires suas, tributarias se eisdem constituerunt, et specialiter regiones, que ex parte orientis cum regno nostro conterminantur, sicut Ruscia, Cumania, Brodnici, Bulgaria, Theiner, *VMHH*, I, 231, no. 440. Датовање овог писма према: Т. Senga, *IV. Béla külpolitikája és IV. Ince pápához intézett 'tatár- levele*, Szazadok 121 (1987) 583-612.

⁶¹ Ab orificio Tanais versus occidentem usque ad Danubium totum est eorum, etiam ultra Danubium versus Constantinopolim, Blakia que est terra Assani et minor Bulgaria usque in Sclavoniam omnes solvunt eis tributum; et etiam ultra tributum conductum sumpserunt annis nuper transactis de qualibet domo securim unam et totum ferrum quod invenerunt in massa, *Sinica franciscana*, 167-168.

⁶² Filius Vastacii debilis est et bellum habet cum filio Assani, qui similiter est garcio et attritus servitute Tartarorum, *Sinica franciscana*, 331.

током 1254-1255, у време избијања новог сукоба Трнова и Никеје.⁶³ О њиховим односима у време одигравања мисије Балдуина од Еноа не могу се изрећи никакви конкретни закључци. Међутим, постојање монголске сфере утицаја јужно од Дунава и њихово покровитељство над блиском Бугарском околност је коју не треба пренебрегнути. Она је вероватно утицала на одлуку у Цариграду да ступе у додир са Монголима у црноморским степама, а не са њиховим сродницима у источној Анадолији које су Јован III Ватац и његови наследници доживљавали као опаснију и непосреднију претњу.

Други важан чинилац у овој одлуци био је принц Сартак, не само због свог политичког значаја, већ и због тога што се од других монголских првака издвајао јавним исповедањем хришћанства, иако у несторијанском виду. Вести јерменских писаца Кирака из Ганцака и Вардана Арвелција показују да је у традицији источне цркве он запамћен у изразито лепом тону, као заштитник хришћана и човек који им је указивао поштовање.⁶⁴ Григорије Абулфарац отишао је и корак даље, додајући да је Сартак био не само покрштен, већ и посвећен за ђакона.⁶⁵ На другој страни, персијски савременик Џузцани писао је да је Сартак био толико ватрени хришћанин да је сматрао да “сам поглед на лице муслимана доноси несрећу”.⁶⁶

Рубрук такође помиње да му је локални православни епископ у Солдаји рекао много лепих речи о Сартаку.⁶⁷ Додуше, сусревши се са Батуовим сином, фрањевац је доживео разочарење, пошто се испоставило да њему није било толико стало до Библије или псалтира, колико до вредних поклона које Рубрук и његови пратиоци нису понели са собом. Један принчев човек му је тада указао: „Немојте говорити да је наш господар хришћанин. Он није хришћанин, већ Монгол”.⁶⁸ Међутим, 1254. године у Италију је допутовао Јерменин Јован, наводни Сартаков изасланик и лични исповедник. Да ли је он био само авантуриста или аутентични монголски представник није јасно, али је Иноћентије IV

⁶³ Гюзелев, *Средновековна Българија*, 94.

⁶⁴ К.П. Патканов, *История монголов по армянским источникам*, I, Санкт-Петербург 1873, 10; R. Thompson, *The Historical Compilation of Vardan Arewelc'i*, *Dumbarton Oaks Papers* 43 (1989) 217; *Киракос Ганджакеци*, 219.

⁶⁵ *The Chronography of Gregory Abu'l-Faraj*, 398.

⁶⁶ *Tabaqat-i-Nasiri: A General History of Muhamaddan Dynasties of Asia*, II, ed. & trans. H. Raverty, New Delhi 1970², 1291; Тизенгаузен, II, 18.

⁶⁷ *Sinica Franciscana*, 169.

⁶⁸ “Nolite dicere quod dominus noster sit christianus. Non est enim christianus sed Moal”, *Sinica Franciscana*, 205.

примио Јована са свим почастима и његовом господару упутио подуже писмо у коме му је честитао на примању хришћанске вере.⁶⁹ Колико је сусрет Балдуина од Еноа са Сартаком утицао на чињеницу да је монголски принц постао предмет интересовања у црквеним круговима на западу тешко је рећи. Свакако га не треба потцењивати, судећи по Рубруку који је у Сартаково приступање римокатоличкој цркви испрва полагао велике наде. По белешци споменутој на почетку овог излагања, чини се да је и племић из Константинопоља оставио на Сартака упечатљив и снажан утисак. Он је не само памтио детаље разговора са Балдуином од Еноа, већ је, по посредном Рубруковом признању, његовим обавештењима поклањао више поверења него речима самог фрањевачког путника.

Трговачке везе између Константинопоља и црноморских степа, монголски утицај на блиску бугарску државу, Сартакова политичка улога у региону и његова припадност хришћанству свака за себе и посматране скупа бацају нешто светла на прилике у којима се Балдуиново путовање одиграло. С обзиром да су политичка питања морала бити решавана на највишем нивоу није изненађујуће што је изасланик латинског цара морао да даље отпутује у Монголију, о чему недвосмислено говори друга Рубрукова вест. Није познато са ким је он тамо преговарао: регенткињом Огул-Гајмиш, или вероватније Менгкеом, који се као владар Царства устоличио 1251. године. Исто тако, потпуна је непознаница шта је током преговора он конкретно тражио и шта је нудио заузврат. Ипак, о исходу његове мисије понешто се може закључити. По свој прилици, она се у Константинопољу није сматрала неуспешном, а односи између Латинског царства и Монгола у црноморским степама били су чврсто успостављени. Наиме, напуштајући Цариград, Рубрук је од Балдуина II добио препоруке за себе и свој слободан пролазак. Оне су биле упућене монголском предводнику Скататају, чије су области лежале северно од Крима, на путу ка Сартаку.⁷⁰

⁶⁹ Nicolaus de Curbio, *Vita Inocentii IV*, *Rerum Italicarum Scriptores*, III, ed. A.L. Muratori, Mediolani 1723, 592-593; *Caesaris Baronii Annales Ecclesiastici*, XXI, ed. A. Theiner, Roma 1870, 453-454; Pelliot, *Mongols et la Papauté*, 78-79; Bezzola, *Mongolen*, 169.

⁷⁰ *Sinica Franciscana*, 188; Richard, *Baudouin de Hainaut*, 118. О томе ко је био *consanguineus Baatu*, *capitaneus nomine Scatatai* изношене су најразличитије претпоставке: С. Raymond Beazley, *The Texts and Versions of John de Plano Carpini and William de Rubruquis*, London 1903, 314; P. Pelliot, *Notes sur l'histoire de la Horde d'Or*, Paris 1950, 47, n.2; Jackson – Morgan, *William of Rubruck*, 98, n.1; Међутим, чини се да нико од ауторитета није узео у обзир могућност да би он могао бити нико други до Сартактај, најстарији син Батуовог брата Орде, тј. Сартаков брат од стрица. О њему види: *Рашид ад-Дин*, II, 67.

На франачкој страни постојало је оправдано уверење да су ове препоруке имале одређену тежину.⁷¹

*

Подухват Балдуина од Еноа је показатељ предузимљивости спољне политике Латинског царства. Иако напуштено од својих покровитеља у западној Европи, тешко притиснуто и практично сведено на простор унутар цариградских зидина, оно је било у стању да организује дипломатску мисију великог домета, попут оних које су слали папа или француски краљ. Околности њеног одигравања и поглед на опште прилике подцртавају значај номадског чиниоца у југоисточној Европи крајем прве половине и средином XIII века; најпре Кумана, а затим и Монгола, који су у Константинопољу, од тајанствених и застрашујућих непријатеља, постали добродошли и жељно очекивани савезници.

Ова мисија можда је била само лепо замишљена политичка авантура, без далекосежнијих последица на монголски утицај на европском југоистоку, као и на судбину Латинског царства. Она свакако није преокренула неумитни след догађаја и није спречила да град на Босфору 25. јула 1261. године готово без борбе падне у руке никејског заповедника Алексија Стратигопула, чији су одред већином чинили некадашњи франачки савезници – Кумани.⁷² Међутим, то не умањује цивилизацијски значај Балдуиновог путовања и истакнуто место које му припада у европском откривању Азије и Далеког истока.⁷³ По томе што није био монах, већ световњак и племић, он се приметно разликовао од других раних западних путника по Монголском царству. У том погледу, Балдуин од Еноа пре подсећа на млетачке трговце Матеа, Никола и Марка

⁷¹ Препоруке из Константинопоља биле су састављене на грчком и Скатагај је морао да пошаље по тумаче у Солдају да му преведу њихов садржај. Након три дана, по њиховом повратку, Рубрук и његови пратиоци били су обдарени храном и другим потрепштинама, као и водичем који је требало да их проведе до Саргака, *Sinica Franciscana*, 190-191; cf. D. Jacoby, *The Greeks of Constantinople under Latin Rule, 1204-1261*, *The Fourth Crusade: Event, Aftermath and Perceptions*, ed. T. Madden, Aldershot – Burlington 2008, 61-62.

⁷² Georges Pachymeres, *Relations historiques I. Livres I-III*, edd. A. Failler, - V. Laurent, *Corpus fontium historiae Byzantinae* XXIV/1, Paris 1984, 190-191.

⁷³ C. Raymond Beazley, *The Dawn of the Modern Geography*, II, London 1901, 321; R. Hennig, *Terrae Incognitae*, III, Leiden 1953, 56.

Пола, задивљене привредним, економским и трговачким потенцијалом номадске империје, него на Плато-Карпинија, Рубрука и њихову сабраћу, на које је снажнији печат оставило варварство њених житеља и одсуство правих хришћанских вредности. Пут на Далеки исток, брак са куманском принцезом, као и импресије на Сартака, сведоче о изузетном и даровитом човеку, способном да се у преговорима са Монголима лакше снађе, као и да постигне више од верних синова римске цркве.

**Цар Балдуин II испраћа браћу Поло
који одлазе на пут из Константинопоља
у Солдају 1260. године**

Marco Polo, *Le livre des merveilles du monde*,
ms 2810, Bibliothèque nationale France
преузето са <http://gallica.bnf.fr/>

**Печат цара Балдуина II са грчким натписом, којим су можда биле оверене
препоруке за Виљема де Рубрука упућене Монголима**

Robert E. Hecht Collection of Byzantine Seals

Aleksandar Uzelac

**BALDWIN OF HAINAUT AND “THE NOMADIC DIPLOMACY”
OF THE LATIN EMPIRE**

Summary

In his famous relation, Franciscan missionary and traveler William of Rubruck makes two references to the diplomatic mission of Baldwin of Hainaut, a noble of Latin Empire of Constantinople. According to Rubruck, he conducted talks with Batu's son Sartaq and went to the East as far as Mongolia. Baldwin of Hainaut is mentioned in the sources for the first time in 1219, as a witness in one document of Conon of Bethune, the then regent of the Empire. Two decades later, he participated in the making of an alliance between the Latin Empire and the nomadic Cumans, when he married a daughter of Cuman chief Soronius. His voyage across the Mongol Empire took place sometime between 1249 and early 1253.

Short-term alliance with Cumans and subsequent mission of Baldwin of Hainaut, are a vivid testimony of the importance of nomadic factor in the foreign policies of the Latin Empire and of the political role of the Mongols in Southeast Europe in the mid Thirteenth Century. At the time, the Latin Empire was in dire straits: pressed by the Empire of Nicaea and left without any support from the West. Therefore, the emperor and the political elite in Constantinople turned their attention to the East, seeking alliance with Mongols. The initial contacts might have been prompted by the fact that pope Innocent IV and French king Louis IX had already come into touch with the Mongol power.

However, the circumstances, aims and goals of Baldwin's mission were different from these of his predecessors, papal envoy Ascelin of Cremona and Andrew of Longjumeau, potentiary of the French king. Baldwin of Hainaut first visited prince Sartaq and Mongols in Eastern Europe. This decision might have been influenced by several other factors: Venetian merchants have already established their presence in the lands under Mongol control on the northern shores of the Black Sea; Bulgaria, neighbor and former adversary of the Latin Empire, was under their overlordship and Mongol influence was already firmly present in the Balkan lands; finally, prince Sartaq himself was a Nestorian Christian and at the time a major political figure in the western parts of the Mongol domains.

Although mission of Baldwin of Hainaut may have been just an ambitious political adventure, without far-reaching consequences on the fate of the Latin Empire, its outcome was not a failure. It led to the establishment of the diplomatic relations between Constantinople and Mongols in the Black Sea region and in wider context by facilitating Rubruck's enterprise it had an important impact on subsequent European discovery of Asia and Far East. His voyage to Mongolia and back, marriage with Cuman princess and impressions on Sartaq reveal that Baldwin of Hainaut was extraordinary and gifted man, better suited to deal with Mongols and able to achieve more than his contemporaries – the members of the mendicant orders.

Keywords: Baldwin of Hainaut, William of Rubruck, Emperor Baldwin II, Sartaq, Latin Empire of Constantinople, Mongols, Cumans, Bulgaria, diplomacy

Чланак примљен: 26. 04. 2012.

Чланак коначно прихваћен за објављивање: 31. 08. 2012.

